

Серед локальних аналітичних завдань оцінки активів регіонів доцільно виокремлювати: аналіз фінансової стратегії і політики розвитку регіону; аналіз тенденцій і динаміки процесів формування фінансових ресурсів, їх реальних можливостей і співвідношень з обсягами вхідних потоків бюджету і його видатків.

Особливої уваги набуває аналіз джерел і умов формування фондів розвитку, як інвестиційної бази регіону та інноваційної результативності видів економічної діяльності.

Для ефективного управління плином процесів фінансової децентралізації необхідним стає застосування додаткової інформації про стан існуючих і знов створюємих джерел фінансування діяльності регіонів, їх показників і критеріїв оцінювання.

Існує необхідність створення інформаційно-технологічних ланцюжків фінансових потоків регіонів, які б об'єднали фінансову підсистему в єдину корпоративну мережу з урахуванням її горизонтальних і вертикальних зв'язків. Це дозволить здійснювати оцінку активів територій за ступенем їх використання, впливом на стан фінансового забезпечення, за розміром недоотриманого прибутку і незадіяних потенціальних можливостей продукування фінансових ресурсів.

У результаті запропонований методичний підхід дозволить визначити внутрішньо-керовані фактори фінансового забезпечення, на які повинні впливати органи місцевого самоврядування, що визначають можливості існуючого і майбутнього стану фінансового потенціалу регіонів і можуть бути використанні в сприянні їх адаптації до нових функцій місцевої влади, їх повноважень і фінансової відповідальності.

Література

1. Бойко А.О. Науково- методичний підхід до оцінки фінансового потенціалу регіону / А. Бойко, А. Височина // Вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 1(34). – С. 17-23.

2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: закон України від 28 грудня 2014 р. №79-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>.

3. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади): проект закону України № 2217а від 01.07.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812.

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо податкової реформи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : закон України від 28 грудня 2014 р. №71-VIII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-19>.

Сергій БУРЛУЦЬКИЙ

Донбаська державна машинобудівна академія, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ «СТВОРЕННЯ СПІЛЬНОЇ ЦІННОСТІ» ДО СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Ринкові трансформаційні процеси останніх десятиріч обумовили досить значну тенденцію до посилення проблем регіонального розвитку. Це стало результатом реалізації в Україні кланово-олігархічної моделі державно-монополістичного капіталізму. Надвисокі ризики такої моделі «дикої» ринкової економіки в умовах посилення геополітичного тиску на Україну стали системними драйверами подій кінця 2013 року та розгортання подальшої політичної, суспільної кризи, збройного протистояння на сході України.

Легітимність влади можлива тільки за умов максимального задоволення запитів суспільства щодо локалізації збройного конфлікту в Донецькій та Луганській областях та недопущення економічного колапсу. У цьому сенсі прийнятий Європейський вектор розвитку України є тільки загальним закликком, а от його реалізація і підтримка широким загалом населення можлива тільки за умов дієвості відповідних реформ у політичній, економічній та соціальній сферах. Це питання неможливо розв'язати ефективно, якщо соціально-економічні параметри окремих регіонів значно гірші за середні по країні, а відносно стабільні території співіснують з депресивними. Отже одним з першочергових завдань є розробка концепції стратегічного планування розвитку регіонів.

Сильна та відповідальна держава при формуванні стратегії свого розвитку повинна враховувати суперечливість інтересів суспільного й приватного секторів та ґрунтуватися на інститутах забезпечення довіри та згуртованості всього суспільства. Досягнення сталих результатів соціально-економічних перетворень потребує погодженого та збалансованого підходу до розвитку. Помірковане згортання державного інституту патерналізму та відповідних очікувань широкого загалу, субституція державних механізмів забезпечення добробуту ринковими є

не тільки стрижнем стратегії економічного зростання, а й умовою модернізації соціальної складової розвитку. Стимулювання інвестицій в розвиток освіти, медичного обслуговування та інших соціальних послуг повинно розглядатися як невід'ємна частина економічного зростання, а не як його наслідки. Розвиток сфери соціальних послуг, подолання злиденності, певне вирівнювання майнового розшарування створює додаткові стимули для економічного зростання та дозволяє подолати інституційну «пастку бідності». Таким чином, задача державної політики полягає не в максимальному задоволенні соціально-економічних запитів населення, а в формуванні умов для соціальної інклюзії, забезпеченні стабільних та рівних можливостей людського розвитку.

В сучасних умовах одним з перспективних шляхів реформування системи стратегічного планування розвитку регіонів є підхід заснований на соціальній угоді між усіма зацікавленими сторонами: місцевою владою – бізнесом – суспільством. Потреба в соціальній угоді обумовлюється відсутністю лінійної кореляції між доходом на душу населення та основними індикаторами добробуту і якості життя. Це спонукає до перегляду політики стосовно розширення економічних, соціальних і культурних прав. Інакше кажучи, навіть без будь-якого істотного збільшення доходу на душу населення міг би бути розширений доступ до таких суспільних благ, як базова освіта та базові медичні послуги.

М. Портер та М. Креймер у сформульованій ними концепції «створення спільної цінності - CSV» акцентували увагу на необхідності формування бізнесом «правильного» прибутку – прибутку спрямованого на створення соціальних переваг. Вихідним положенням є переплетіння конкурентоздатності фірми та «здоров'я» суспільства. Бізнес потребує успішне суспільство не тільки для формування попиту на продукцію, але й для створення суспільних активів та сприятливих умов для свого функціонування. Суспільству потрібні успішні компанії для створення робочих місць та забезпечення добробуту громадян [1].

Концепція CSV передбачає три шляхи створення спільної цінності. По-перше, це переосмислення продуктів та ринків. Суспільний попит пов'язаний з медичним обслуговуванням, покращенням житлових умов, забезпеченням екологічної безпеки є найбільш незадоволеним у будь-якій економічній системі. Орієнтація бізнесу на задоволення саме таких потреб, фокусування на ринках пов'язаних з забезпеченням найменш заможних прошарків суспільства (а в глобальному розумінні – країн що

розвиваються) створює можливості для підвищення прибутковості бізнесу у довгостроковому періоду та формуванню умов для економічного зростання. Розуміння ринку суспільних товарів бізнесовими структурами як цільових створює величезний потенціал для стратегічного розвитку. Також це забезпечить більшу ефективність ніж аналогічна діяльність держави або неприбуткових організацій.

По-друге, це переосмислення продуктивності у процесі створення вартості. Процес створення вартості неминуче пов'язаний з багатьма соціальними проблемами, такими як використання природних ресурсів, збереження здоров'я, безпека виробництва та умови праці. Пов'язані з цим зовнішні ефекти фактично є внутрішніми витратами бізнесу навіть при мінімальному державному регулюванні цих процесів. Врахування цих зовнішніх ефектів, розуміння їх як чинників продуктивності на мікрорівні та в масштабах регіональної або національної економіки є одним з шляхів створення спільної цінності. Для вітчизняної економіки край актуальним є, наприклад, питання енергозалежності виробництв. Вдосконалення технологічних процесів, пошук альтернативних джерел енергії забезпечує не тільки функціонування пов'язаного бізнесу, але й розв'язання такої суспільної проблеми як національна економічна безпека. Державне стримування росту заробітних плат та прожиткового мінімуму, мінімізація витрат на медичне обслуговування працівників, відмова від підтримки фінансування бізнесом соціальної сфери у довгостроковій перспективі може привести до значних втрат викликаних зменшенням продуктивності праці. Ці втрати будуть набагато більші ніж короткострокові ефекти від економії на відповідних витратах.

По-третє, це розвиток локальних (регіональних) кластерів. Успіх будь-якої бізнес структури багато в чому залежить від локального оточення та інфраструктури. Продуктивність та інновації обумовлюється наявністю кластерів – територіально-концентрованих та пов'язаних підприємств, постачальників послуг, логістичної інфраструктури. Але кластер це не тільки пов'язані географічно складові бізнесу, це і суспільно необхідна інфраструктура – заклади освіти, медицини, культури, наукові установи тощо. Кластерна структура є необхідною складовою успішного регіонального розвитку, інноваційної спроможності та конкурентоздатності. Неякісна та недостатня розвинута система освітніх установ є чинником скорочення продуктивності та зростання витрат на підготовку та перепідготовку кадрів. Неякісна транспортна інфраструктура - чинник підвищення логістичних витрат. Злиденність,

низький рівень життя обмежує попит на продукцію, створює загрози для суспільної безпеки. За таких умов бізнес-структури кожного кластеру зацікавлені у створенні спільної цінності та розв'язанні суспільних проблем. Обов'язковою умовою ефективного функціонування кластеру є прозорість ринків, їх демонополізація та відсутність тінювих структур.

М. Портер та М. Креймер, формулюючи положення концепції CSV, в першу чергу орієнтувалися на потреби бізнес структур та специфіку їх стратегічного планування. Разом з тим доцільним є розповсюдження цього підходу на рівень регіону або національної економіки взагалі. Ринкова система потенційно спроможна забезпечити максимальне задоволення потреб людини, підвищення ефективності виробництва та створення суспільного добробуту. Проте вузьке розуміння ринку не передбачало можливостей розкриття потенціалу бізнесу задля максимального задоволення потреб суспільства. Класичне розуміння відносин між суспільством та бізнесом побудовано на протиріччі між економічним успіхом та розв'язанням соціальних або екологічних проблем.

Стратегічне планування розвитку регіонів повинне передбачати достатню децентралізацію та фіскальний федералізм. Доцільність фіскальної децентралізації доводить у своїх дослідженнях і М. Олсон. Запропонований ним принцип «фіскальної еквівалентності» пов'язує досягнення Парето - оптимального забезпечення суспільними благами тільки за умов співпадіння кола отримувачів таких благ та відповідних платників [2, р.483].

Саме за умов переважної концентрації податкових та обов'язкових платежів у регіонах можлива практична реалізація настанов соціальної орієнтації бізнесу та створення спільної цінності. Первісно, в якості кількісних показників результативності реалізації цієї концепції, можна використовувати наявну інформацію щодо оцінки корпоративної соціальної відповідальності. Пропонується використання Звіту зі сталого розвитку, який готується за вимогами системи Глобальної ініціативи зі звітності (GRI), тобто за стандартизованою системою звітування щодо економічної, природоохоронної та соціальної діяльності й має чіткі індикатори [3]. В традиційній фінансовій та статистичній звітності не наводиться безпосередня інформація щодо впливу бізнесу на системи більш високого рівня, в межах яких вона функціонує. Показники економічної результативності GRI відображають потоки капіталу (ресурсів) між зацікавленими сторонами, а отже, відповідають

методичному запиту концепції «створення спільної цінності». Кількісним показником цього процесу є дані щодо створення та розподілу прямої економічної вартості [3, с.76].

Реалізація концепції «створення спільної цінності» та формування суспільної угоди потребує подолання історично закріпленого категоріального принципу надання соціальних допомог. Пріоритети в універсалізації соціальних прав повинні бути спрямовані на надання допомоги безвідносно до джерел та обсягів отримання доходів. Відмова від категоріальної системи на користь адресної може сприйматися суспільством як порушення справедливості, адже соціальна допомога розглядається як визнання суспільних заслуг. При цьому річ не йде про те, на скільки реально потребує соціальної допомоги та або інша категорія реципієнтів. Реально ж нужденні, частіш усього, не мають значних «заслуг» перед суспільством. Отже універсалізація призведе до скорочення соціальної підтримки певних «категоріальних» отримувачів. Розв'язанням такого конфлікту і є формування суспільної угоди щодо створення спільної цінності та встановлення певних суспільних обов'язків до отримувачів соціальних пільг. Це дозволить знизити вірогідність виникнення утриманських настроїв.

Інтеграція концепції «створення спільної цінності» до системи стратегічного планування передбачає сукупність додаткових етапів.

Етап 1. Ідентифікація цільових соціальних проблем. Базовим питанням є визначення сукупності соціальних (суспільних) проблем, розв'язання яких надає можливість збільшити доходи або зменшити витрати. Це потребує постійного моніторингу кількісних та якісних параметрів задоволення суспільних потреб та аналізу відповідності цих потреб рівням спільної цінності.

Етап 2. Фінансово-економічне обґрунтування. Ідентифікація потенціального суспільного впливу на кожному рівні створення спільної цінності має закінчуватися економічним обґрунтуванням. Як результат, розв'язання певних соціальних проблем впливає на ефективність бізнесу, регіону та національної економіки взагалі. Кожне рішення повинне супроводжуватися моделюванням зв'язки «додаткові витрати – соціальний ефект – зростання ефективності». Якщо співвідношення (додаткові витрати/ зростання ефективності) у довгостроковому періоді є незадовільним то виникає потреба у пошуках іншого механізму створення спільної вартості.

Етап 3. Моніторинг створення спільної цінності. Заключний етап

передбачає оцінку реалізації за планових заходів щодо створення спільної цінності з економічних та соціальних позицій. Результати такого аналізу дозволяють отримувати нові шляхи та сфери для створення цінності.

Результати аналізу свідчать, що базовим елементом регіонального стратегічного планування є переоцінка місця та ролі бізнесу й держави в забезпеченні стійкого соціально-економічного зростання. Переосмислення підходів до формування товарів і ринків, перебудова ланцюжків створення продукту, формування регіональних кластерів є ключовими завданнями стратегічного плану. Децентралізація та фіскальний федералізм створюють необхідні умови реалізації стратегічних планів підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Запропонована концепція «створення спільної цінності» передбачає підвищення ефективності надання базових соціальних послуг; вдосконалення функціонування центральних та регіональних органів державної влади та відповідних соціальних інститутів; скороченню бюрократичних та соціальних обмежень; залученню громад до визначення бюджетних пріоритетів.

Література

1. Porter, M. The Big Idea: Creating Shared Value; How to reinvent capitalism—and unleash a wave of innovation and growth. Harvard Business Review

2. Olson M. The principle of 'Fiscal Equivalence': The Division of Responsibilities among Different Levels of Government // American Economic Review. – 59 (2), 1969. – P. 479–487.

3. Руководство по отчетности в области устойчивого развития G4 / Global Reporting Initiative // Amsterdam, 2013 . – 284 с.

Ніна ДІДЕНКО

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Серед проблем місцевого самоврядування якості соціальної інфраструктури знаходиться на одному з перших місць, адже на даний час більшість громад неспроможні її утримувати та розвивати. Це

приводить до занепаду інфраструктури, незадоволення населення якістю послуг, порушення гарантії безпечного проживання в містах і селах.

Децентралізація громад, над впровадженням якої працюють в Україні різні рівні влади, може суттєво поліпшити ситуацію, наблизивши до конкретного громадянина на локальному рівні необхідні ресурси та якісні соціальні послуги.

На думку фахівців, існуючі проблеми необхідно вирішувати поетапно. Завданнями першого етапу має стати припинення руйнівних соціальних процесів, створення реального територіального власника соціального середовища з ринковою орієнтацією; другого етапу – подолання диспропорції в рівнях споживання населенням гарантованих Конституцією України соціальних послуг, стабілізація та поступове нарощування темпів соціальної розбудови; третього етапу – максимальне збалансування територіальних пропорцій з реальним попитом у соціальному обслуговуванні, забезпеченні оптимальних пропорцій цілісного соціального середовища відповідно до вимог ринку, наближення його кількісних та якісних параметрів до стандартів розвинутих країн світу [4].

Прийняття законів «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та «Про засади державної регіональної політики» є важливим кроком щодо подолання проблем роздроблених і, як наслідок, обмежених у своїх можливостях муніципальних утворень. На даний час в Україні функціонує 12 тисяч територіальних громад — муніципальних одиниць базового рівня, але більш ніж половина з них чисельністю менше 3 тисяч чоловік. Більшість з них не здатні ефективно здійснювати місцеве самоврядування та опікуватися розвитком територій, в той час, як забезпечення населення мінімальним набором суспільних благ є можливим тільки в адміністративно-територіальних одиницях, які мають відповідний розмір.

Тому надзвичайно важливим напрямом децентралізації в Україні є впровадження механізмів об'єднання зусиль різних територіальних громад щодо реалізації тих чи інших функцій як шляхом їх об'єднання в одне муніципальне утворення, так і через міжмуніципальне співробітництво. Укрупнення громад, створення спроможного самоврядування дозволить перейти до планування інфраструктурних проектів на локальному та місцевому рівні. Наразі в Україні вже реалізуються перші спроби об'єднання територіальних громад за